

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ РАСИЗМУ ТА КСЕНОФОБІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Небеська М. С.

У даній статті розглянуто основні проблеми проявів расизму та ксенофобії в сучасному суспільстві. Виявлені та проаналізовані причини стосовно цієї проблеми, що склалася в Україні. Здійснено аналіз національного та міжнародного законодавства, що регулюють питання прав людини. Визначені шляхи подолання та протидії расизму та ксенофобії в українському суспільстві.

Ключові слова: расизм, ксенофобія, національна безпека, протидія, попередження.

В данной статье рассмотрены основные проблемы проявления расизма и ксенофобии в современном обществе. Выявлены и проанализированы причины этой проблемы, которая сложилась в Украине. Осуществлен анализ национального и международного
© М.С. Небеська, 2017

законодательства, регулирующие вопросы прав человека. Определены пути преодоления и противодействия расизму и ксенофобии в украинском обществе.

Ключевые слова: расизм, ксенофобия, национальная безопасность, противодействие, предупреждение.

This article deals with the main problems of manifestations of racism and xenophobia in modern society. Revealed and analyzed the reasons for this problem in Ukraine. The analysis of national and international legislation regulating human rights issues has been carried out. The ways of overcoming and counteracting racism and xenophobia in the Ukrainian society are determined.

Key words: racism, xenophobia, national security, counteraction, prevention.

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

Постановка проблеми. У сучасному світі на українському суспільстві проблема расизму та ксенофобії є як соціальною, так і політичною проблемою. З кожним роком кількість проживання іноземців в Україні зростає. Із зростанням іноземців з'являються і проблеми взаємодії з місцевим населенням, що зумовлюється різними проявами расизму, ксенофобії та нетерпимості. За останній час в Україні почали спостерігати тенденції до збільшення проявів ксенофобії та расизму. Причини цього явища полягають у зростанні соціальних та економічних проблем у суспільстві, неефективній політиці щодо профілактики відповідних явищ у молодіжному середовищі [2].

У ст. 25 Конституції України зазначається: «Громадяни мають рівні конституційні права й свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [3].

Перед Україною стоїть питання не лише гармонійного, мирного співіснування багатьох етнічних спільнот на одній території, що не завжди можливо навіть за високого рівня розвитку демократії та політичної культури, але вирішення міграційних питань, інтеграції нових міграційних спільнот.

Крім того, першочерговим завданням є подолання ненависті та упередженості за допомогою правових механізмів захисту від проявів расизму та ксенофобії, адже такі прояви можуть супроводжуватися суттєвими порушеннями прав людини, навіть із застосуванням фізичного та психічного насильства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі, в українському праві питаннями правового регулювання з протидії расизму та ксенофобії в Україні розглядають такі науковці, як О.М. Бандурка, А.П. Бущенко, В. Галай, Т.Ю. Горбань, С.Я. Лихова, А.В. Савченко, В.А. Явіт та ін.

Метою статті є аналіз стану попередження расизму та ксенофобії з боку держави а також врегулювання питань щодо нормативного забезпечення з дотримання прав людини та громадянина.

Виклад основного матеріалу. Захист прав національних меншин в Україні забезпечується Конституцією України (ст. 11, 24, 26, 35, 37) та іншим національним законодавством. Наприклад, подібні положення містяться в Законах „Про національні меншини в Україні” (ст. 18) та „Про місцеве самоврядування в Україні” (стаття 3), „Про правовий статус іноземців” (ст. 2, 17).

Попри те, що у національному законодавстві є ряд положень, які мають протидіяти розпалюванню расизму, етнічної та релігійної ворожнечі і правоохоронці, й експерти вказують на недосконалість законодавчої бази. Так, у ст. 161 Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності або образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями. Однак ця норма рідко застосовується судами, оскільки для засудження на підставі цього положення треба довести умисність дій правопорушника, а це не завжди просто зробити. Крім того, дана стаття поширюється лише на громадян України, але не на іноземців.

В останні роки, Україна взяла на себе низку міжнародних правових зобов'язань, зокрема, є

учасницею декількох договорів з прав людини, які мають безпосереднє відношення до протидії расовій дискримінації. Як приклад, Конвенція по ліквідації усіх форм дискримінації проти жінок, Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, негуманних або таких, що порушують права людини видів поводження та покарання та низка інших.

Важливу роль у подоланні проблеми расизму та ксенофобії відіграють недержавні українські та міжнародні організації, такі як Міжнародна організація з міграції в Україні, Східно-Європейський Інститут розвитку, Конгрес національних громад України та багато інших.

Але не дивлячись на те, що в Україні було зроблено багато кроків для вирішення проблеми протидії ксенофобії та расизму ще не достатньо відпрацьована ефективна система протистояння ненависті, агресії та екстремізму. Відбувається підбивання для зіткнень на політичному, соціальному, національному та релігійному ґрунті. Тому профілактику розповсюдження екстремістських настроїв необхідно розглядати в загальному контексті забезпечення неухильного дотримання прав людини та безпеки громадян. Необхідно розробити систему соціальних, педагогічних, пропагандистських, нормативно-правових та інших заходів, спрямованих на запобігання виникненню настроїв ксенофобії, а також попередження дій, які можуть цьому сприяти.

Пропагування міжетнічної та расової нетерпимості в мережі Інтернет активно використовується у сучасному світі, і, зокрема, в Україні. Серед тенденцій поширення нетерпимості в Інтернеті можна виокремити два напрями:

- поширення стереотипів ксенофобії та нетерпимості серед користувачів у сегменті суспільно-політичного дискурсу в мережі Інтернет;

- зростання кількості інтернет-сайтів, що пропагують ксенофобію, міжетнічну та расову нетерпимість. Інтернет стає ефективним засобом вербування нових членів до ультраправих організацій, а також організації та координації їх діяльності [4, с.84].

Складність контролю та відстеження проявів нетерпимості в Інтернеті, як правило, в соціальних мережах, зумовлено поширеною практикою знаходження їх серверів поза межами України, а за таких обставин притягнути авторів пропаганди расизму та ксенофобії до кримінальної відповідальності практично не можливо. Відтак, питання ефективності протидії проявам нетерпимості в мережі Інтернет безпосередньо залежить від налагодження співпраці з провайдером та міжнародної співпраці з ними у цій сфері.

Рівень неприязні українського соціуму до іноземців протягом останніх років все більше зростає і саме мігрантофобія стала одним із найпоширеніших видів ксенофобії в Україні. Ксенофобія стосовно мігрантів найчастіше базується на поширених стереотипах, таких як, наприклад, іммігранти суттєво погіршують криміногенну ситуацію в Україні або що іммігранти є конкурентами українців на ринку праці.

Ці стереотипи призводять до того, що новітні міграційні спільноти часто стають жертвами дискримінації в питаннях права на житло, освіту, здоров'я, працю та соціальне забезпечення. Правозахисники вказують на те, що має місце дискримінація іноземців у державних органах [1].

Нехтування проявів расизму, ксенофобії та дискримінації може призвести до міжетнічних конфліктів,

які в свою чергу несуть загрозу національній безпеці України.

Таким чином, задля покращення ефективності захисту прав та свобод людини і громадянина, підвищення рівня толерантності, запобігання проявам дискримінації, ксенофобії та расизму в Україні, необхідне проведення скоординованих заходів як органів державної влади, так і громадських об'єднань та громадського суспільства. Необхідно розробити програму соціальної реклами, спрямованої на підвищення рівня толерантності, запобігання проявам ксенофобії, расизму та антисемітизму в Україні та забезпечити її розповсюдження не тільки у великих містах України, а й у районних центрах та селах. Необхідне удосконалення чинного законодавства України з використанням закордонного досвіду у боротьбі з проблемами боротьби проти ксенофобії та расизму. Крім того, важливу роль грає і розвиток співробітництва з міжнародними громадськими молодіжними організаціями, державними органами іноземних країн з метою вивчення досвіду, обміну інформацією щодо практики організації роботи з молоддю з протидії поширення правового екстремізму, застосування зарубіжного досвіду у сфері протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації. Для досягнення зазначеного, необхідно, перш за все, розглянути можливість створення нових інституційних структур з протидії проявів расизму, ксенофобії та нетерпимості в українському суспільстві.

Література

1. Аналітична записка. «Проблема попередження проявів дискримінації, ксенофобії та расизму щодо представників новітніх міграційних спільнот». [Електронний ресурс]. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1173/> (Дата звернення: 12.03.2017).
2. Види та форми проявів ксенофобії в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://desn.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1130%3A2012-04-24-07-34-23&catid=351%3A2012-03-22-09-19-14&Itemid=3408&lang=ua (Дата звернення: 12.03.2017).
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
4. Протидія ксенофобії в Україні: законодавчі аспекти та адвокатська практика. Навчально-практичний посібник / Дроздов О.М., Стєбєлев А.М., Кравчун А.С., Гончаров М.С. — Київ, 2012. — 285 с.
5. Стратегія діяльності у сфері запобігання та протидії дискримінації в Україні на 2014- 2017 рр. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/images/stories/strategic%20plan.pdf> (Дата звернення 12.03.2017).

*Небеська М.С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії і історії
держави та права ОДУВС
Надійшла до редакції: 15.02.2017*